

DE BIBLIOTHECA

ACADEMIE CESARAVIGUSTANAE

PUBLICATIONE

ORATIO

ORATIO DE ALEXANDRO PRIMO

R. 94859

*In optimis libris colligendis nec sumptui, nec impense
alicui parcimus, ut quod Altissimo tantum sit honor
et gloria, viros quovis virtutum genere insignitos
praesertim literatos, quantum cum Deo possumus,
foveamus, extollamus, ac iuvemus. Leo X.
Epist. ad Albertum Archiepiscopum Moguntinum
Germaniae Primatem.*

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK
WIEN

PERILLUSTRI
D. D. BENEDICTO PUENTE

IN SUPREMO CASTELLÆ CONSILIO

MERITISSIMO SENATORI

AC CÆSARAUGUSTANÆ ACADEMIÆ

PROTECTORI MUNIFICENTISSIMO.

*Cum hanc meam Orationem de
publicatione Bibliothecæ nostræ
Academiæ Cæsaraugustanæ in
lucem edere decrevissem, nulla
potius auspicia quam tua à me
querenda esse existimavi, ut si
non sui utpote res tenuis admo-
dam et exigua, Mæcenatis tamen
nomine aliquam sibi benevolen-*

tiam contiliaret. Itā enim et
eam legentibus non ingratham fo-
re credebam, et nihil simul a me
fieri unquam posse arbitrabar,
quod magis blandiretur Acade-
miæ nostræ, ac observantiam
erga te meam plenius demons-
traret. Eam quippe apud omnes
prudentiæ, integritatis, ac sa-
pientiæ laudem es assecutus, tum
quum inter duodecim viros liti-
bus iudicandis in aula urbeque
Regia assideres, tum quum in
Grannatensi Cancellaria amplis-
simum Præsidis munus obires,
tum demum in Supremo Castel-
læ Senatu, ubi omnium votis ac
plausu exceptum consultissi-
mum te modò legum Ministrum,

ac iustitiæ vindicem intuemur,
ut dubitari minime possit, quin
ea quæ tuum præferant nomen,
tuoque patrociniq commendentur
benigno placidoque vultu sint ab
omnibus excipienda. Quid vero
iucundius Academiæ nostræ,
quam hanc meam elucubratio-
nem tuo nomini inscriptam vi-
dere, quum ipsa maximæ sibi
gloriæ ducat, se à Rege nostro
sub tua positam esse clientela,
et te quem olim inter suos alum-
nos complexa est, nunc amantis-
simi Parentis loco habere, ac
munificentissimum Protectorem?
Quid denique gratius mihi tot
tuis erga me meritis devincto
quam hanc sese occasionem offer-

re, qua meum erga te memorem
gratumque animum testari pos-
sim? Accipe ergo, ea qua soles
humanitate, perexiguum hoc
sane munus, sed maximi mei
in te amoris, benevolentiae, et
observantiae monumentum.

Q. T. D. O. C. O. C.

Gregorius Peña et Garro.

IN PUBLICATIONE

BIBLIOTHECAE ACADEMIAE CAESARAUGUSTANAE

ORATIO.

Si qua res est, Academici sapientissimi, quae mihi
laude digna esse videatur, eam potissimum esse ar-
bitror quam in Academia nostra, atque in hac urbe
nobilissima magna populi acclamatione, et summo
literatorum plausu nuper contigisse conspeximus.
Cum enim improbo quoddam literarum fato fieret,
ut de amplissima Bibliotheca à Carolo III huic nos-
træ Academiae donata communi usui patefacienda
propè omnino desperatum esset, eo tandem ventum
est, ut ad rem adeo imperviam, et plenam alex ac-
difficultatis facile perficiendam via ostenderetur expe-
ditissima. Quae quidem re quantum optimis discipli-
nis incrementum accedat, et literarum amor in ado-
lescentium animis excitetur tum experimento edoce-
bimur, tum quisque credo facili negotio animadvertet.
Quis enim miseram praeceptorum temporum sortem
non lugeat? Quis non deploret optimos quosque li-
bros et indefesso labore conscriptos, et posteritatis
immortalitati commendatos non strenuis literarum
cultoribus tradi sed tinea, non scientiarum amatori-
bus patere, sed corrodi blatta, atque consumi? Quis
hac cum viderit à lacrimis luctuque temperet? Quis
non doleat vehementissime? Illud certe gravissimum
literato viro, illud vix aequo animo ferendum doctri-

nam sitientibus reclusos non esse fontes, quibus et suam cupiditatem expleant, et eruditionem sibi parent cumulatissimam. Illud non sine ingenti lacrimarum imbre defendendum, de quo saepius acerbissimeque conquesti sunt viri eruditissimi, ut in hac potissimum civitate, quæ literatorum copia feracissima ingeniorum et sapientum Patens communi omnium Nationum voce celebratur, Academia universorum studiorum alitrix et Magistra scientiarum amatoribus Bibliothecam non exhibeat locupletissimam. Hæc inquam Academia nostra, quæ omnigenam studiosæ juventuti præbet eruditionem, quæ tot offert honores amplissimos, tantaque proponit studiorum præmia, quæ tot in usu habet exercitationes, quibus possint ingenui Adolescentes et frequentissimos cætus non pertinescere, et dicendi copiam comparare, et sublimium cognitionum apparatu locupletari careat, vel quod magis lugendum est, publico usui non pandat ditissimam librorum suppellectilem, quæ tot pristinis temporibus viros creavit in omni disciplinarum genere versatissimos? Hæc Iuvenum manibus non tradat excellentissima opera, quandoquidem ipsi eam adeundi studio partim patriam, quæ nihil solet esse iucundius, partim amicos, partim Parentum sinum, omnes vero vacuæ dulcisque vitæ ota fortiter devoverunt? Credite A. S. me sæpe animum despondisse, cum hæc mecum tacitus reputarem, neque sine magno animi dolore viderem nullum omnino fructum neque in nos neque in florentissimam iuventutem ex Bibliotheca nostra derivari. Cum verò vos summa cura, studio, ac diligentia penè incredibili ad rem hanc instaurandam et usui publico dis-

ponendam totos ingenii nervos industriamque conferre nullisque parere laboribus animadverterem, ea voluptate afficiebar ut quantum hucusque morosis animo insedissem, tantum nunc temporis gaudii lætitiæque caperem, in cuius minimè dubiam significationem nihil à me fieri posse existinavi, quod sapientiæ vestræ rei que maiestati magis accommodatum esse videretur, quam si Orationem contexere auderem, quæ nihil esse nostra Academia dignius, quodque ipsius alumnis magis expediat quam in ea publicam Bibliothecam aperiri, quanta possem animi contentione demonstrarem. Novi, neque enim infior, susceptæ provinciæ magnitudinem, novi mearum virium tenuitatem, novi sapientiam vestram, ut à suscepto proposito non semel animus revocaretur; sed ea studii mei erga institutum vestrum accendebar cupiditate, adeo negotii vestri desiderio flagrabam, ut totidem victis difficultatibus quot menti obversarentur, inceptum absolvere et rem semel tentatam perficere decreverim. Atque utinam facultatis in me tantum quantum voluntatis inveniretur, tunc enim talis mihi Oratio contingeret, quæ minimè à vobis, quibus unicè placere cupiam, improbaretur.

Atque ut hinc tota res nostra proficiscatur, id peropportuno fore credo, S. A. ut quæ fuerit Academicæ nostræ instituendæ ratio, et quem in ea erigenda maiores nostri finem intenderint paulo accuratius consideretis; et quidem ad id institutum fuisse probe intelligetis ut Iuventutem edoceret, optima quæque ingenia excoleret, ingenuos literarum amatores omni cognitionum genere exornaret, tot viros crearet sapientes quot in suam disciplinam traditos.

complecteretur, ac puros putosque fontes ostenderet ex quibus possent nobilissimi Adolescentes veram solidamque exhaurire doctrinam. Hæc nostrorum maiorum mens, hoc propè divinum fuit D. D. Petri Zerbuna Episcopi Turtasonensis consilium, illius inquam celeberrimi viri, cuius egregias animi dotes huius nostræ Academiæ parietes in omnem posteritatis memoriam traducunt, atque immortalitati summam laudem commendabunt. Credebat enim vir sapientissimus, et in omni disciplinarum genere apprime versatus, non posse Reipublicæ præstantius bonum afferri quam publicam erigere Academiam universorum studiorum Parentem, et Magistram. Probè noverat vir eruditus ita et Religionem, et externam hominum felicitatem maximè consuli, et nihil aliud excogitari umquam posse, ex quo maior in civium salutem utilitas redundaret. Quid enim convenientius imò magis Reipublicæ necessarium, quam sollicitè enixèque curare ut plures sint eruditi homines omniumque rerum exornati cognitione, qui possint cæteros fausto fortunatoque eventu regere, eorumque commodis atque saluti prospicere? Quid enim prosit exercitus optimè instructus eoque constans militum numero, qualis neque Romanis neque Græcis umquam fuit, nisi sapientes homines existant, qui eos summo consilio recta militari informant disciplinâ? Quid esse homines ad obediendum pronos facilique natura præditos, nisi adsint virtus scientia virtuteque prælati, qui eis bona procurent, ac publicam promoveant felicitatem? Actum proculdubio esset de nobilissimis civitatibus, actum de potentissimis Regnis, actum de universo terrarum orbe, nisi sapien-

tissimi viri florent, qui facientes urbes extollerent, ab imminenti malis liberarent, ac summam populis tranquillitatem conciliarent. Idcirco maiores nostri nihil habuerunt antiquius, et in quod sibi maiori animorum ardore innitendum esse existimarent quam in publicis Academiis instituendis, quibus sublimiores scientiæ accurata methodo traderentur, et quisque posset in ea, quæ magis probaretur disciplina, progressus maximos facere et admirandos. Hinc summos in re theologica viros nascituros sperabant, qui animarum salutem naviter incumbere, vitia extirparent, virtutes foverent, non tam doctrinam quam morum probitate alios erudirent, in Conciliis Senatorum personas gravissimè sustinerent, Religionem ab inimicorum infensissimorum insidiis sartam tectam servarent, atque auspicatò nostram sanctam Ecclesiam a subdolis hostium acerbissimorum incursibus propugnarent: hinc viros iuris canonici peritissimos orituros credebant, qui leges ecclesiasticas probè calerent, novam et veterem Ecclesiæ disciplinam intelligerent, nostram in divinis languorem cum priorum sæculorum Fidelium caritate in iudicium vocarent, ut si eos ad sacras infulas vel ad supremum Ecclesiasticum Principatum aliquando eveni contingerit, Christianorum mores emendare contenderent, et Ecclesiam pristino splendori restituerent: hinc profecturos celeberrimos Iureconsultos, qui dubia tollerent, controversias finirent, et quid cuique tribuendum esset demonstrarent: hinc sapientissimos rei medicæ Professores, qui arcana humani corporis, eius morbos, naturæ mutationes, sanguinis cursum probe cognoscerent, ægris hominibus apta ad-

hiberent medicamenta, et acerbissimis salutis humanæ hostibus cruentum bellum indicerent; hinc in Philosophia, quam latè ipsa excurrit, viros eruditissimos, qui rerum naturam diligenti cura perscrutarentur, neque terræ tantum sed cælorum, Solis, Lunæ, cæterorumque astrorum metirentur magnitudinem. Hæc veterum mens, eo amica eorum curæ collinabant, se omnia perfecisse rati si aliqua ex parte hominum eruditioni et nobilissimis adolescentibus rectè instituendis subservirent, nulla gloriæ cupiditate ducti publicæ dumtaxat studebant felicitati, nullisque præmiis excitati tantum humani generis amore accendebantur: ac res apud nos feliciter successit, tanta enim fama in Hispania nostra ut nihil dicam de exteris Nationibus Cæsaraugustana Academia celebratur, ut neque Auditorum frequentia, neque tot inde natis præclarissimis viris, neque Magistrorum doctrina aliis celeberrimis Academiis unquam concederet.

Quot enim quotidie contuemini egregiæ indolis adolescentes Academiis focus suis ac laribus vicinores relinquere, et nostram incredibili propè concursu convenire? Quot huc undique confluere videtis nobilissimos iuvenes neque itineris longitudine perterritos, neque intemperiem temporum pertimescentes? Quot ex singulis Hispaniæ oris singularium artium, ac scientiarum laurea donandi huc ventitant? Quot sanè ex ea prodire viri præstantissimi, omni-que laudum genere summopere celebrandi? Vobis ne commemorem Sanctos Laurentium, Vincentium, Martyrem, Franciscum Borgiam, Vincentium Paul, Petrum de Arbus, qui scientias in hac nostra Aca-

demia professi tantopere excelluerunt, ut cum mira prorsus sanetitate ingentem eruditionem coniungerent? Proponam Eminentissimum Xavierem, Illustrissimosque viros Palafoxium, Guillenium, Pueyum, Apolazam, Aliagam, Sodam, Azkorem, Ipenzam, Saram, Manzanum, Francesium de Urrigoiti, Ser-ratem, Ulzurrunem de Asanza, Comengem, Gomezium, aliosque complures, qui doctrina virtuteque conspicui sublimiores Hispaniæ nostræ Episcopales sedes conscenderunt? Quid Martinezius, Rabio, Descartium, Villanovam, Bayetolam, Claverum, Martam, Climentem, Ozcarizium, Ezqueram qui honorificentissima fortè munia obtinuerunt? Quid eos sapientissimos viros, qui ex scholarum nostrarum simi prodeuntes aded in academico aded in forensi pulvere desudarunt ut Iurisprudentiam nostram scriptis consultissimis illustraverint, et iuri patrio ingens lumen atque insigne ornamentum attulerint, ut omnium ore celeberrimi prædicentur Iureconsulti et ad eorum placita tamquam ad Lydios lapides lites gravissimaque negotia explorentur et definiantur, Andream inquam de Uztartoz, Anifonem, Aramburum, Baptistam de Lanuza, Carrillum, Casanatem, Costam, Cenedum, utrumque Excam, Lisam, Porrolesium, Sesè, Suelves, Vargas, Machuca, Ramirecium, Saraviam, Zamoram et plures alios, quos ultra prætermittam ne modum excedere, et in immensum campum mea Oratio excurrere videatur? Quid vero dicam, ut ad eos me convertam qui artem medicam professi maxime omnium oribus celebrati sunt, de Guzmane, Llera, Alpuente, Dutari, Marcellane? Quid de illis qui in eadem perquam difficili et salebro-

sa scientia tantopere inclaruerunt, eaque habiti à nostris Regibus existimatione, ut propriæ ipsis vitæ conservationem concederent, de Borbone inquam, Amadono, Guillenio, Suñole, Amate, Layo?

Cæterum relictis his, alios recordemur, qui tantam Academiæ nostræ et ob singularem ipsorum eruditionem, et ob egregia quibus decorati sunt munera dignitatem conciliarunt, ut perpetuæ memoriæ nostræ ipsorum nomina insigi debeant atque ad posteritatem sempiterno monumento transmitti. Recenseam inter hos Excellentissimum Rodam, qui in deligendis diligendisque hominibus non patriam, non genus, non amicitiam spectabat, sed merita, sapientiam, morum probitatem. Illustrissimum Azpurrum nostri Regis totiusque Nationis nomine ad Pontificem Legatum sapientissimum, qui tandem obiit renunciatus Archiepiscopus Valentinus, Excellentissimum D. D. Philippum Antonium Fernandez Vallejo meritissimum Academiæ Complutensis Doctorem atque in nostram postea cooptatum ipsiusque Rectorem vigilantissimum, eruditione maximum, virtutibus eximium, gravissimis negotiis expediendis singulari præditum dexteritate, qui ad Salmanticensem Episcopali Sede evocatus summa integritatis laude Supremi Consilii Cameræque Regalis gerit præfecturam. Illustrissimum D. Marchionem de Roda in Consilio item Cameraque Regia Iudicem præclarissimum, cui nihil arduum, nihil grave, nihil sine inopæ peritia, summaque in difficillimis rebus definiendis facilitati, neque tandem silentio præteream D. D. Thomam Bernad et Benedictum Puente, quorum gravitatem maturitatemque iudicii, cæterasque egregias animi dotes

ille tantum non noverit, qui minimè sciat, quantum sibi in eodem Matritensi Senatu existimationem comparaverint.

Ast non hinc abeam quin inter Doctores nostros enumerem, ac nobis morte creptum defleam ingemiscam Ecclesiasticum virum moribus, scientia, erga patriam amore summo commendandum, Pignatellium inquam, cuius fama omnem terrarum orbem pervasit, et cuius nomen celebratissimum singularia ipsius opera immortalitati commendabunt, hunc inquam præclarissimum concivem nostrum, quem ætas nulla conticescet, nulla umquam temporis delebit oblivio; montes rupit, colles discidit, invia complanavit, per inusitatas vias aquam perduxit, magnificentissimum canalem dignumque Regis opus construxit, et cuius diligenti opera quæ arida ac sicca nullos ferebant fructus nunc optimos offerunt atque opimos, ut quæ impervia cæteris hominibus viderentur sibi esse facillima demonstraret.

Neque his finibus Academiæ nostræ dignitas circumscribitur. Quantum enim ipsis decus, quantum honos, quæ laus tum eius antiquitate ad memoriam revocata, tum spectatis amplissimis beneficiis, quibus et à Summis Pontificibus et à Regibus summo opere nobilitata est? Quid enim dicam de antiquissima ipsius origine, cum ea repeti facile possit ab ipsius Augusti (*) temporibus, ut etiam inter Barbaros feros homines, et ignaros floruerit, et sublimiores scientias summa cum posterorum ad-

(*) Non negaverim rectè dici Academiæ nostræ institutorem Illustrissimum D. D. Petrum Zerbano, ut ego etiam significavi, ab eo enim rursus nostræ longè diversam formam accepit.

miratione eleganter tradiderit?

Quid de his honoribus, quibus à Sixto IV, Iulio III, Paulo IV, et à Principibus Alphonso I, Ferdinando cognomine Catholico, Ioanne II Aragoniæ, Imperatore Carolo V, Philippis II, III, et IV, Carolis II, et III, Ludovico I, et Ferdinando VI mirum in modum decorata est atque insignita? Possem hac in re diutius immorari, possem singula sigillatim percurrere, posset hic Oratio mea plenissimis ut aiunt velis navigare, sed sat hæc sint, ut quæ sit Academiæ nostræ dignitas, quæ maiestas, quæ gloriæ magnitudo facile intelligere possitis.

Quid ergo? Academia nostra, quæ tot peperit sapientes homines, quæ tot genuit literatos viros, quorum auctoritate et doctrina populorum felicitas, Reipublicæ salus, urbium iura, et civium opes atque fortunæ consistenter, quæ tot tantisque honoribus tum à Summis Pontificibus tum à Regibus aucta est, quæ et Incredibili Auditorum frequentia et maxima Professorum scientia floruit, et nunc etiam ubique summa cum laude celebratur, quæ ad id nostrorum Maiorum beneficio est instituta, ut in omni disciplinarum genere uberrimam adolescentibus præberet eruditionem, oclusam, ac reconditam habeat Bibliothecam locupletissimam? Hæc iuventuti scrinia optimis libris referta non exhibeat? Nonne id indecorum, et suæ dignitati minus accommodatum esse videtur? Nonne frustra sibi de perfecta Iuvenum institutione blandiretur, nisi ipsis offerat lectissimorum librorum copiam abundantissimam? Quas umquam vidistis scholas, quibus vel perdifficilis Mathematica, vel eæ quas vocant nobiliores artes, aut ex eis aliqua

accuratius edoceret, quæ circinis, normis, pantometris, graphometris, penicillis, aliisque id genus instrumentis non abundarent? Quas Geographiæ, et Astronomiæ, quibus vel terrestris, vel armillaris Sphæra deesset? Quas Chimiæ, vel Anatomicæ, quibus non essent instrumenta vel ad rerum viscera rimanda, et intimam atque omnino absconditam naturam peroscendam, vel ad sectiones humani corporis rectè peragendas necessaria? Quem umquam vidistis Imperatorem, qui magnum exercitum pararet, quin primo sibi loco curandum esse existimaret, ut cum fulgentibus armis instrueret? Quid ergo magis Academia curet quam studiosis Adolescentibus pandere Bibliothecam amplissimam? Quæ enim alia iuventuti literarum cupidæ arma tractanda nisi optimi quique libri, et traditarum notionum multitudine, et sermonis puritate commendatissimi? Quo alio scientiarum amator utendum instrumentorum genere?

Probè noverant huiusce rei veritatem tum antiquorum tum recentiorum temporum celeberrimæ urbes, sacratissimæ Ecclesiæ, Principes liberalissimis liceat antiqua tempora scrutari, liceat recentiora. Quid ergo dicam, ut vetera memoria repetam, de amplissima Ptolomei Philadelphi Bibliotheca, quam in Regia Alexandriæ urbe usui omnium exposuit ex Caldea, Aegypto, Roma, aliisque locis optimis quibusque libris comparatis, de hac inquam ab huius sapientissimi Regis successoribus mirum in modum aucta, magna dein ex parte incendio combusta, et celeberrima Cleopatra postea restituta, et à Saracenis tandem XII sæculo igne ferroque vastata? Quid de ea quam Policrates diligenti admodum cura, ma-

ximoque studio disposuit? Quid de illa qua Bizantium maxima ubique fama celebrabatur? Quid de præstantissima Bibliotheca Pergami? Quid de illis quas Athenæ, Apamea, aliæque præclaræ Ægypti Græciæque urbes suo sinu complectebantur? Quid vero de Roma orbis terrarum Principe ubi scientiæ iuxta et arma vigeant, de Bibliothecis inquam, quas Plinio teste Asinius Pollio, Paulus Emilius et Octavia Marcelli mater incredibili admodum diligentia congegnerant? Quid de Capitolina, quid de illis quas Augustus, et Traianus comparaverant? ut eam non morer quam Vespasianus Imperator in Pacis Fano collocaverat.

Sed quot etiam nobis proditum est memoria, venerabiles sanctissimasque Ecclesias Bibliothecas habuisse insignes et locupletissimas? Testem liceat appellare Hierosolimitanam Alexandri Episcopi labori vigiliisque debitam, testem Hipponensem, de qua Augustinus moriturus amicos suosque Clericos semel iterumque rogaverat, ut in ea servanda essent diligentissimi, neque ex ea quidquam ipsorum incuria perditum iri paterentur; testem eam quam Pamphilus Martyr undique quæsitis libris conflaverat, testes Monachales, ut alias consulto silentio præteream, quæ huic rei fidem faciunt luculentissimam?

Sed non meminerim vetustiorum: fas sit recentiora, et hodierna proponere; liceat percelebres Parisienses memorare, utinam salvas inter tot clades et cruenta bella, utinam eas literaria Respublica amissas aliquando non deplorat! Liceat Regiam ad memoriam revocare, liceat Bibliothecam Sancti Victoris, liceat Mazarinam, liceat quoque causidicorum refer-

re, et eam quam vocant Clericorum, et Sacerdotum, liceat Sancti Germani, Sanctæ Geneviève, Patrum Cœlestinorum, Ex-Iesuitarum et Augustinianorum, liceat demum Sorbonensem recordari omni referentiam librorum genere, potissimum vero sacris Bibliis, Sanctorum Patrum operibus, et id genus aliis ad Religionem nostram pertinentibus. Quid etiam de Bibliothecis illustrium Academiarum Ferrarensis, Senensis, Napolitanæ, et Instituti ut aiunt Bononiensis? Quid de Florentinis Magliabechiana, Laurentiana, et Ricardiana? Quid de Romanis Vaticana, Sapientiæ, et Casanatensi? Quid de Viennensibus Cesarea, Windhagiana, et Schwindiana; quid de Londinensibus? missas faciam Enipontenses Ambrosianam et Archiducalem, missas Berlinenses, Desdrenses, Hanoverenses, Gothenses, Norimbergenses, Halenses, Lipsianas, Francofurtenses, missas complures alias: permultas enim præter laudatas possem gentes enumerare, quæ id ipsum curant diligentissime, quasi nihil aliud effici posse videretur, quod et se dignius excogitari posset, et hominum eruditioni augendæ magis expediret: sed sat in scenam productæ sint, ut qualis fuerit tum veterum tum recentiorum ardor in publicis Bibliothecis parandis facili negotio cognoscere possitis.

Ast non adhuc me hinc abire sinit suscepta Orationis ratio; cur enim longè petita conquiram, cur ab exteris nationibus exempla desumam? satis veteres Hispani nostri, satis sapientissimi nostri Reges id testat sunt; quot enim Bibliothecas amplissimas ævo Arabum florentissimo, quo incredibile optimis disciplinis incrementum accessit, suo sinu

Hispaniam nostram tenuisse consultissimis rerum nostrarum historiæ Scriptoribus erudimur? Illud satis sit dicere, septuaginta in diversis nostris urbibus numerari potuisse, cum apud cæteras gentes vix pauca reperirentur scientiæque omnes in sordibus situque iacerent; earum verò facile princeps ~~et~~ proculdubio fuit quam Metuæ Al Allah summam imperii tenens Granatæ in urbe regia instituerat, et illa quoque memoratu digna, quam egregii Cordubenses suis manibus contrectabant. Sed quid de Matritensibus Sancti Isidori et Regia, quid de Æsculetanensi? sed præstat hic Orationem abrumpere, cum difficillimi ac permolesti foret negotii, aliarum quæ adsunt celeberrimæ atque præstantes longum indicem exhibere. Age ergo, tot urbium, tot Principum, tot Academicarum exemplo hæc nostra communi sed alumnorum præsertim eruditioni augendæ suam ditissimam non pandat librorum suppellectilem? nostra Academia inquam, cuius gloria, maiestas, honos tantus est? pro certo ergo sit, S. A. nihil aliud vos excogitare unquam potuisse, quod ipsius dignitatem et famam magis augere posse videretur.

Postquam verò satis superque diximus de insigni nostræ Academicæ celebritate, nihilque ea dignius ostendimus, magisque suæ maiestati accommodatum, quam publicam pandere Adolescentibus Bibliothecam, nunc de eius utilitate agendum, et de his quos inde licet sperare suavissimis fructibus, atque uberimis. Fusius equidem loqui possem, si commoda quæ ex Bibliothecis generatim oriri solent expendere decrevissem; scio multa hac de re sapientes scripsisse, multa cogitasse, multa nobis memoriæ reliquisse,

scio rem hanc neminem latere, omnibusque esse planam atque expeditam, scio egregios viros, qui sedulo temporum vicissitudines et disciplinarum tum cultum tum neglectum ac exitium diligentius observarunt, uniuscuiusque ætatis in literis splendorem Bibliothecarum copiarum magna ex parte ac fere omnino tribuisse, scio Mabillonium in præclaro de Monasticis studiis opere ex Bibliothecis, quas habebant Monachi magnum eorum sapientiæ ducere argumentum, scio Rollinium, scio Ex-Jesuitam nostrum Andream ita sensisse, scio.... sed quid in re minime dubia diutius immoror? cum nemini vel cui mens hebetior sit obscurum esse possit, Bibliothecas animum expolire, ingenia excolere, scientias fovere, optimisque artibus insignem decorem atque ornamentum afferre? Possem hic quoque typographicam artem, eiusque numquam satis celebrandum inventorem ad sydera usque extollere, et summis laudibus commendare, hanc inquam incredibilis sane commodi et utilitatis, ex qua tantum Bibliothecis incrementum, tantus honos, tantaque dignitas accessit, quæ nimirum effecit, ut quæ mox essent peritura æternò consisterent, quæque brevis lapsu temporis proculdubio corruerent multiplicatis scriptis, et auctis facili negotio codicibus stabilitate et perpetua duratione firmarentur; plura profecto de his loqui possem, verum rem pressius agam, illudque totis industriæ nervis contendam inquirere, quanam scilicet, quantaque præsentissima commoda ex Bibliotheca nostra in Iuventutem redundent, et quos diligentia vestra, S. A. sperari merito possit fructus amplissimos responsuros.

Et quidem primò quantum magis magisque in dies accenduntur Iuvenum animi, et vehementi ardore perciti in literarum studiis inflamabuntur, si per amplam Bibliothecam viderint, quæ addiscendi studio pennas ut aiunt addere videatur? Nemo pòfecto ibit inficias, eos quibus probantur militaria signa præ gaudio, lætitiæque saltare, si cohortem aliquam ordinatam, armisque fulgentibus instructam viderint, aut tubarum sonitum, et lituorum clangorem audierint. Quid ergo aliud contingere credetis his, qui scientiarum studiis delectentur, si plures optimosque sibi parentes videant omnium disciplinarum libros, quibus possint suæ sciendi cupiditati pabulum quærere? Quem inde animum capient, quas vires, quem erga optimas artes amorem insignem et admirandum! Industria otio, labor inertia, et in studiis tepedini vigiliæ succedent; illos militum ordines benè compositos intuentes accendit pulcherrimum erga militiam studium, hos Bibliothecam videntes amplissimam nobilissimus literarum amor inflamabit: en maximam Bibliothecæ nostræ utilitatem.

Sed quos inde expectare progressus possumus, cum ingenui adolescentes libros habeant plures, atque optimos, quibus excolantur atque ditentur? Nihil profecto potuit unquam ad optimarum artium amorem magis homines excitare, quam ipsis ad eas addiscendas viam sternere facilem atque expeditam; illud enim solet præ cæteris omnibus literarum cursum retardare, quod subsidia ad scientiarum studia præstò non sint, sine quibus absoluta harum non possit comparari cognitio: complura deperdita vidimus ingenia, cum nihil aliud in

causa esse posse videretur, nisi librorum defectus atque inopia, alios enim conspeximus à literis ad mechanicas artes transisse, alios milia dedisse nomina, alios demum longè diversum vitæ genus selegisse, procul nunc iverd à nobis huiusmodi timor, cum apud ipsam Academiam publicè pateat immensa ferè librorum copia, quorum ope quisque possit in ea, quæ sibi magis arrideat, disciplina animum ad sapientiam plenissimè efformare.

Sed quis non videat nihil hoc nostro Instituto magis ipsis utile contingere potuisse, cum facillè possint vix auditis Magistrorum placitis gravissimisque sententiis elegantissimos libros evolvere, eas præstantissimorum hominum calculo comprobatas inspicere et cuiusque rei inquirere originem et fundamenta? Quid si disputationes uti solent instituerint, aut theses aliquas propugnarint? nonnè multa offendent mira ingenii dexteritate excogitata, unde innumera educant perspicua invictique roboris momenta, quibus vel sua tueantur vel aliena evertere contendant? Quid etiam præstabilius Adolescentibus, quam ut tot temporis tractus, quos inanibus ne dicam noxiis traducunt sermonibus in libris, quos Bibliotheca exhibeat, perlegendis utiliter impendant? Quid sane convenientius, quam ut his, quæ inter præscriptas scholarum horas intercedunt, intervallis longioribus aliqua ipsis honesta præbeatur animorum occupatio? Quoties lugentibus nobis contingit, ut ab Academia citò regressuri discedant, et cum facillè abierint tardius et difficulter revertantur, primumque Magistrum audientes alterum relinquant? quoties ludis et delectationibus, vel fortassis pessimis consiliis exequendis

tempus consumunt, quod accipiendis à Præceptoribus sententiis terere deberent? cur hæc tam crebrò evenire conspiciamus, undè tanti mali adeo serpentis fons et origo, ex Bibliothecæ defectu repetas, in qua hæc intervalla temporum magno sui commodo et profectu, et nostra omnium incredibili transigant iucunditate.

His adiecerim hucusque non sine magno Aca-
demix dedecore, suæque salutis dispendio Iuvenis ur-
bem transcurrisse ab alienis Bibliothecis notiones emen-
dicaturos cum hoc non parum nostro officeret splen-
dori et dignitati; quoties enim questi Adolescentes
sunt? quoties tum ipsi tum etiam alii maledictis Aca-
demiam iugessere? Quoties plures eam locis invidiæ
et maledicentiæ plenis deriserunt? his vel aliis credo
locutos vocibus. Adhuc sese omnis studiorum ge-
neris Magistrum prædicare et Sapientum hominum
Parentem appellare ausa sit, quæ Bibliotheca careat,
vel quod magis ridendum quam habuerit communi
usui non patefaciat? meritò se omnigenam tradere
eruditionem gloriabitur, quæ quod non postremum
est in recta institutione negligat? quot idearum cu-
mulum detrahet his qui eam celebrant, si cum op-
timos pluresque non præbeat libros, alias longè in
urbe positas Bibliothecas eo adire cogat? Quoties
perfecto etsi Iuvenum animi rem aliquam sciendi et
perscrutandi desiderio flagraverint vel ob remotam
locorum distantiam vel ob angustias temporis eas
convenire nequibunt, eamque cognitionem non ad-
quirent quam Bibliotheca in promptu existente
comparassent? Magnopere ergo lætemur iam, et no-
bis invicem gratulemur, quod iniquissimis his ob-

trectatoribus ora obstruxerimus, et tot Inventati vi-
tantes incommoda maximam ipsi attulerimus feli-
citatem.

Illud verò non minimum est, quod ex Bibliotheca
nostra consequentur Iuvenes emolumentum, quod in
ea non pessimos non depravati generis offendunt li-
bros, non qui ad subtilitatem facti obscurare potius
nubesque inducere quam lumen afferre videantur,
non qui barbarient sapientiam et ignorantem, sed lec-
tissimos quosque, quique summam et rerum et ver-
borum castitatem spirent et elegantiam, quæcumque
disciplina illa sit, cui litare et operam laboresque na-
vare contendant. Illud enim perturbare plurimum so-
let atque inexpertos homines commovere cum ali-
quam ingressi Bibliothecam fuerint, maximus nimi-
rum timor atque formido, ne eos legendos assumant
libros qui potius ingenium corrumpant, spuriisque
ideis repleant quam illud expoliant et ad veritatis
efforment cognitionem. Illud plurimos angit, et non
his evenire consuevit, ut quid sibi præstaret sedulo
meditantes Scyllam vitare cupientes in Charybdim in-
ciderint; et re quidem vera nihil bonis artibus perni-
ciosius, magisque felici literarum incremento noxium
deprehenderis quam pessimos libros evolvere mani-
busque versare; horum enim fit commercio et fami-
liaritate, ut qui multum in scientiis profecisset inter
ignaros agat et imperitos, et qui uberrimos pepe-
risset fructus despectui ceteris sit et à cordatis viris
summopere deridendus. His cano pelus et angus
aversandis libris qui improbo fortunæ suæ fato usus
sit sapientiæ loco supinam rerum omnium ignoratio-
nem inveniet, et cum lucem quaerat non nisi tene-

bras et atra phantasmata se offendisse cognosceret. Quid multa? libris his corrumpuntur mentes, obce-
catur animus, homo ad sublimia natus humi serpit,
non cogitationes utiles, sed subtilitates addiscuntur,
non idæ certæ atque distinctæ comparantur sed quæ
barbariem sapiunt et stultitiam incredibilem; unde
enim ut notissimo rem confirmem exemplo tantam
in dictione animadvertas varietatem, et alium nimis
verbosum, sententiosum alium, alium instar fluminis
profluentem, alium vero efractum et pene exhaus-
tum viribus? unde tot lepores dicendique venusta-
tem in aliis mireris, aliorum vero scripta stultitia re-
dundantia videris? causa quæ sit scire cupis? hæc
una est, eam sibi unumquemque effinxisse dictionem,
qualem sapiebant libri hi, quos assidue manibus
pervolutavit; Ciceronem, Cæsarem, Sallustium, Li-
vium, Tacitum, Cornelium Nepotem hisque similes,
aureique sæculi Poetas sedulo qui fuerit meditatæ ab
his multum differet longèque distabit, qui poste-
riorum temporum Scriptores in deliciis habuerint,
sinuque ut aiunt fovere consueverint; indubium
ergo sit atque exploratissimum, à librorum delectu
scire rectèque sapere penitus pendere, et nihil studio-
so Iuveni magis esse metuendum, quam ne legen-
dos arripiat libros, quibus sententia ratioque cogi-
tandi penitus corrumpatur; ast eo mea impresen-
tiarum pergebat Oratio, ut hunc a nostris alumnis
merum depellerem eos pro mea fide sepe saepius ob-
testando, ut sibi penitus persuadeant, in hac præ-
stantissima Bibliotheca nostra nihil eiusmodi esse quod
vereri possint, et pertimescere; non enim nisi opti-
mi vobis, ingenui Adolescentes, tradentur libri, pro-

bè etenim norunt Academici nostri sapientissimi,
quanta bona ea sint, quæ ex selectissimis exoriantur,
tot tantaque ex sententia corruptis in literariam Rem-
publicam mala gravissima proliscisci.

Quid verò si alumnorum aliquis tantum in scien-
tiis profecerit eoque præditus sit ingenio ut cum op-
tima cogitet ea velit evulgare, et in lucem edere?
Quot Bibliotheca nostra ipsis suppeditabit tum vete-
rum tum recentiorum elegantissima scripta, quibus
valeat propositum finem assequi et immortalis gloriæ
dignus fieri? Sed non tam alta Iuvenes petere, ne-
que adeò sublimia aggredi existimemus.

Ast quid si quisquam vestrum S. A. ut ad
vos nunc mea convertatur Oratio, scribere aliqua ve-
lit; et quæ longo annorum cursu, assiduis laboribus,
vestraque mentis sublimitate comparastis ea palam
facere atque in publicum proferre? Quot notiones,
quot monumenta, quot de quacunque re disertissime
conscriptos libros vobis offeret hæc Bibliotheca nos-
tra! O quantum vobis eam crede profuturam! O
quam ingenuè fatebimini adeptam cognitionem ma-
gna ex parte ipsius voluminibus deberi et absque ea
numquam fortassis labores vestros in lucem publicam
proferri potuisse! non equidem Athenæus Neocrates
omnium fere rerum Deipnosophistarum libros reli-
quisset nisi usus Laurentii fuisset Bibliotheca, non His-
toriam naturalem Plinius, aut Baronius Ecclesiasti-
cos annales si illi Romanæ, huic vero Vaticanæ co-
dices defuissent? Quid Sirmondus tot confecisset
opera Petavii Bibliotheca destitutus, Gruterus, et
Salmansius Heidelbergensi, Barthius Lipsiana, Ma-
zariana Naudæus, Rigaltius Parisiensi, Lugdunensi

Meursius, Lambecius et Nesellus Viennensi? Quid quod eximius Calmetius Abbas ingenue fateri non dubitavit se plurimum scribendo Moyenmoustierensi Bibliothecæ debuisse; mittam scientissimos Acherium, Mabillonem, Montfauconem, Bandurium, Martenem, Pazium, mittam memoriæ nostræ Scriptores percunctari, an aliquid memoratu dignum poteritati mandare potuissent, si ipsis præstò non fuisset amplissima librorum copia, qui propter ingentem optimarum rerum cognitionem et reconditas doctrinæ opes summo labore et industria partas maximum ipsis auxilium contulissent.

Cæterum si quispiam existimaverit etsi optimos hic reperiri libros, huic vel illi tantum scientiæ profuturos, is certe fallitur, et in summa rerum ignorantia versatur; sciat enim omnis scientiarum studiorumque generis hic adesse pulcherrimos atque præstantes; cui enim industrius Iuvenis vacat disciplinæ? Theologiæne? multiplicis hic et quidem insignioris editionis Biblias, percelebres compilationes Conciliorum, universa Sanctorum Patrum opera, complures et quidem omnium nobilissimos Theologiæ, quam late ea diffunditur, Commentatores, aliaque eiusmodi inveniet, quibus nihil suæ cupiditati reliquum esse videatur. Canonica verò an civili Jurisprudentiæ? egregii correctissimique adsunt utriusque Iuris complures codices, undè tanquam ex limpidissimis fontibus haurire possit penitusque intelligere, quid Ecclesiæ placuerit, quid Synodi sancierint, quid Pontifices stabilierint, quæ pro temporum varietate disciplina vigerit, et quidquid demum ad veram pertineat ecclesiasticam Historiam; hinc exactissimam

decerpet tum Iuris communis, tum municipalium legum cognitionem, hinc innumera propè elegantissima scripta, quæ abditiora utriusque Jurisprudentiæ plenius explicent cumulataque patefaciant, quorum ope qui difficillimas has scientias summis dumtaxat labris delibaverit earum penetralia adeat summamque sibi paret eruditionem, hinc denique quæcumque hac in re quæsierit, quæcumque voluerit, quæcumque desideraverit. Quid vero dicam de Medicina, quid de Philosophia, quid de generali Historia, quam nostra Bibliotheca exhibebit antiquis expiatam anacronismis, quid de humanioribus literis, quid de monetatum signorumque antiquorum monumentis, quid denique de iis disciplinis quas magis amant hæc nostra tempora, quasque impensius sectantur nostræ ætatis Iuvenes, quam solidiores, quæque non nisi profundiori addiscuntur meditatione? Illud vobis dicam, iagenui Adolescentes, tot in re qualibet esse præstantissimos libros, ut verear ne ita eorum dulcedine captamini, ut salutem vestram ipsorum lectioni postponatis.

Gloriemini ergo iam Academici sapientissimi, rem æque utilem ac præclaram peregissem, eo insigni quadam alacritate omnes vestros labores conferendo, ut ditissima librorum Bibliothecæ nostræ suppellectili miro ordine disposita gnavorum adolescentium eruditioni augendæ novum iter ostenderetis. Gloriemini iam et vobis invicem gratulemini, quod si qui posthac hucusque ignoti progressus in alumnis nostris animadvertantur, ii vestræ debeantur diligentæ atque labori. Gloriemini inquam, quod hoc instituto nobilissimo, nulli iam alii vel Hispaniæ, vel exterarum

gentium Academia nostra concedat. Hæc nunciate uti plenissimo Doctorum cœtu sancitum est atque decretum Supremo nostro totius regni Consilio, et meherculè non dubitaverim, quin cunctis plaudentibus præsertim vero maxima nostrorum Doctorum qui illic adsunt iucunditate, hoc nostrum propositum excipiator.

Quæ quum ita sint, Adolescentes optimi, sempernas Doctoribus nostris gratias agite, quod magno sui incommodo tantam vobis procuraverint felicitatem, et viam adeo expeditam ad scientiarum fastigium breviter attingendum præmuniverint; eorum industriæ atque vigilis eiusmodi beneficium acceptum refertore; in literas toto ut aiunt pectore incumbite, nec frustra susceptos eorum labores esse patiamini, ut ita et vobis maximæ Bibliotheca nostra sit utilitati, et eos confecti negotii numquam poeniteat. Dixi.

[Faint, mostly illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

Scrup. 51 - 42